

Littera et Lingua. Electronic Journal of Humanities. Есен / Autumn 2010. ISSN 1312-6172

Мони Алмалех

Доктрина на динамизма в трите версии на юдейския храм

ДОКТРИНА НА ДИНАМИЗМА В ТРИТЕ ВЕРСИИ НА ЮДЕЙСКИЯ ХРАМ (ВЪРХУ ПРОМЕНИТЕ В РОБАТА НА СВЕТЛИНАТА)

Мони Алмалех

(Департамент Нова българистика, Нов български университет)

Ключови думи: лен, Походен Храм, Първи Храм, Втори Храм, сакрално четирицветие, робата на светлината, светлина, иврит, кубичност, облоост, Мелхицадек.

Key words: linen, Tabernacle, First Temple, Second Temple, sacral four-color unit, the robe of the light, cubic shape, roundness, Melhitsuadek

За да мога да стигна до разкриването на съдържанието на темата за динамизма в юдейската доктрина, кодиран в различните термини за ленената роба на светлината, са необходими няколко пояснения, уточнения и едно ветрило от информация.

Такива са:

1. Какво е „робата на светлината“?
2. Ленът като носител на светлината и материя на „робата на светлината“.
3. Информация за библейски иврит.
4. Материите и материалите в Храма.
5. Видове лен в ивритския текст и „робата на светлината“.
6. Развитие и динамика на символиката вътре в Храма.

Какво е „робата на светлината“?

В древните ритуали ленените дрехи са известни като „робата на светлината“. Обикновено върховният жрец в политеистичните религии е удостоен с такава дреха. Посвещаваният в ритуалите на преход също трябва да е облечен именно с такава материя или поне да има елементи в облеклото си, които са знак за „робата на светлината“.

Стратегията за „въоръжаване“ с робата на светлината е, че и в политеизма, и в монотеизма, и във фолклорните ритуали на преход на ленената дреха се гледа като на необходима и достатъчна „броня“ поне по три причини: 1. Подходящо представяне на посветения или на посвещаваното лице пред Бога, боговете; 2. Чрез обличането на „робата на светлината“ посветеното или посвещаваното лице претендира за физическа и духовна чистота; 3. Защитната сила на ленената дреха спрямо убийствените енергии на Бога, боговете или злите сили при фолклорните ритуали на преход (погребение и сватба).

В юдаизма върховният жрец и останалите левити, наричани коени, са инструктирани от Петокнижието какво трябва да обличат. Облеклото включва сакрално четирицветие, което се състои от синьо, червено, мораво и лен.

Тук ще разгледам три от всичките осем думи, с които се нарича ленената тъкан в Стария завет. Освен това ударението ще падне не на семантизацията в контекста на сакралното четирицветие, а върху логическите връзки и асоциациите, които са възможни единствено благодарение на корените на част от названията на лена.

Не бива да се забравя, че в основата на обличането на робата на светлината лежат: сакралното пространство; убийствените енергии на Бога-Отец, които са непосилни за човека; защитната функция на лена; декларацията за ‘физическа и морална чистота’; контекстът на сакралното четирицветие; четирите съставки на тамяна; четирите вида метали; виртуалната огледалност, организирана от материалите в скинията; виртуалната структура 3:1 – 1:3, по която действат всички субстанции в скинията ([Алмалех 2005; 2006](#)).

Ленът, заедно с пурпура, синьото, моравото, златото и среброто, е чест спътник на царското облекло. Царските дрехи изразяват не само социалния статус ‘власт’, но и разбирането на древните за екстраординерния характер на царската персона до едно египетско равнище, където фараонът е божество.

Информация за библейски иврит

- Библейският иврит е сакрален език
- По дефиниция сакралното/свещеното равнище (място) е медиатор между хората и Бог.
- Поради медиаторската си функция всеки сакрален обект (артефакт или знаковата система на езика) има много високо равнище на символност.

- Бидейки сакрален език Библейски иврит произхожда от изборите, които правят Авраам, патриарсите, Мойсей и пророците. Всеки един от тях подбира и събира думите, които имат сакрална функция. Те използват само думи, които са подходящи да изразят символно комуникацията между равнищата на Бога и хората, но не думите на целия език. Генеалогично, подобрите думи са от различни езици – преди всичко от халдейски / арамейски, от други семитски езици, от египетски.
- Изключително важно е значението на корена в семитските езици. Той се състои само от съгласни звукове – два или три. Производните думи имат нещо общо. Често пъти има пълна дисиметрия между корените и производните им в български и всички индоевропейски езици и иврит. Това означава, че на иврит се правят различни асоциации и логически връзки. Например в иврит думите *червено, човек, Адам, земя, кръв* са от един корен, а в индоевропейските езици – не. Това се нарича езикова картина на света, която е различна дори за езици роднини.
- В своята дълга история иврит има свои собствени признаци на развитие, които са различни от признаците на всеки друг език.
- Съвременен и библейски иврит не са два различни езика, а един и същ. Те са **еднакви** по граматична структура, а думите и значенията им са на 50 % напълно идентични.
- Поради сакралните си функции иврит е бил и остава не много удобен за ежедневни нужди. Затова още по времето на Христос разговорният език е не иврит (той е само за синагогата и Храма), а арамейски. През вековете се ражда идиш, като смес от иврит и немски, а южноевропейските евреи използват испански за разговорен език, макар че напускат Испания в края на XV в. В диаспората евреите, разбира се, усвояват езика на народа, сред който живеят, но идиш и ладино/испански остават за семейна употреба, а иврит – за синагогата.
- Заради сакралните си функции думите в иврит са твърде многозначни. Друго сериозно затруднение е правописът, където за звука [x] има три букви, за звука [c] – две букви, за звука [v] – две букви, за звука [t] – две букви, за звука [k] – две букви.
- Липсата на букви за гласните звукове също е толкова сакрално затруднение при ежедневна употреба. Толкова ли са тъпи евреите и арабите, че не могат да си измислят букви за гласните (а, е, и, о, у), при

положение, че финикийци, евреи и араби са първите в света, които използват принципа „един знак за един звук“, т.е. азбука. Преди тях принципите са „един знак за една дума, чрез картина“ (Египет) и „един знак за една сричка“ (Месопотамия). Едва през VII век са въведени точки и чертички, с които се обозначават гласните звукове. Но това не са букви, а диакритични знаци. Според тайната и вече не толкова тайна мистична доктрина Архитектът на вселената е сътворил света от 22-те букви на азбуката и десетте първосътворени същности, наричани сефирот. И десетте сефирот, и 22-те букви, които са канали, свързващи сефиротите, са направени от светлина. Това не са буквите, които ние можем да видим, напишем или прочетем, а космически същности, съотносими с Първоначалния взрив от съвременната физика. Съчетанията от по две букви са 231 и те са във вътрешната структура на всяко сътворено нещо – от камъка, през растенията, животните и човека до галактиките, Млечния път, планетите и пр. Пита се как е възможно Сътворението на света да е минало без гласните звукове. През годините си дадох сметка, че светлината е вълнова форма на материята, която има двояк характер и противоречиво поведение – освен като вълна, светлината е с поведение, диктувано и от елементарната частица, наречена фотон. Звукът също е вълнова форма на материята, но той е само вълна. Така, звукът се разпространява най-бързо в най-твърдите предмети, т.е. звукът се разпространява най-бързо в камък, метал, дърво, а във вакуум той просто не може да се разпространява. Докато светлината, обратното – тя не се разпространява в твърди предмети, но е най-бърза именно във вакуум. Затова имаме понятието „скорост на светлината“ в съвременната физика. Следователно носителите на най-много звук в човешките езици – гласните звукове – нямат място в азбуката, защото буквите за съгласните звукове са по-адекватни символи на Сътворението на света. Тази доктрина на юдаизма за Сътворението на света намира място в доктрината за буквите и правописа, както и за различните букви за един и същи звук. Така пророците виждат текста с точно определен правопис в „тъмното огледало“ на последната, десета сефира. Институцията на пророка изисква чрез екстаз да се „препише“ видяното в небесните селения с точно определени букви. Като те използват различни букви за един звук, напр. за звука [т] се използва *Тав* ת (22-рата буква), а не *Тет* ט (8-рата буква) и обратно; за звука [к] – *Куф* ק (19-тата буква), а не *Каф* כ (11-тата буква) и обратно; за звука [х] – *Хет* ח (8-тата буква), *Хаф* ח (11-тата

буква) или *Хе* ך (5-тата буква) и обратно. Тези правописни избори сочат не решения на пророците, а структурни особености на една дума, като земен представител-знак на процеси на Сътворението от Архитекта на вселената. Затова през вековете се развива Кабалата, чиято цел е да се прозреш зад текста и сюжета на Библията какви процеси са разкрити от Божественото равнище. Друго следствие от тази доктрина за езика и писмеността е хипер високата степен на уважение към сакралния текст, където буквите не се променят от преписвачите с хилядолетия. Кумранските находки доказаха, че ние днес четем текст на Библията, четен и преписван по същия начин 250 години преди Христа. Ето защо анализът на думите и правописа им в ивритския оригинал на Стария завет може да разкрие неподозирани тайни.

- В историята на юдаизма съществуват две азбуки – до VI в. пр. н.е. се пише на т.нар. протоеврейска или протосемитска, а след VI в. пр. н.е. е усвоен т.нар. арамейски шрифт, което си е друга азбука. Първата изглежда по удобна за дялане върху камък, а втората – за писане с перо върху кожа или папирус. Съществува мнение, че когато запишем текста на Тората (Петокнижието) с протоеврейската азбука, той излъчва своето автентично, първоначално послание, наричано бяло: Вид на думата *висон* / *фин лен* с протоеврейска азбука – **WW** [шеш] и вид с квадратен арамейски шрифт – **שש** [шеш].
- И за „бялата азбука“, и за арамейския квадратен шрифт има няколко равнища и метода за тълкуване и декодиране на думата:

1. Собствените значения на буквите се разгръщат и сборът от буквите в една дума образува текст, дължащ се само и единствено на собствените, небесни територии, „обитавани“ от буквите. Това е „декомпозиция“ на всяка дума. Това включва няколко действия. Първо, думата се третира като абривиатура от собствените имена на всяка буква, например думата *Алеф* се разлага на *Алеф*, *Ламед* и *Фе*. Така получената верига се „прочита“. В случая с *Алеф* се получава: „*Алеф учи (Ломед) устата (Пе)*“, тълкувано като „Върховното учи (какво да говори) устата“. Второ, не се изпуска от внимание семантиката на цялата дума, например **WW** (שש) [шеш] означава *фин лен*, числото *шест* и *бял мрамор*; различните значения на една дума се съотнасят творчески; всяка буква има едно или повече основни абстрактни значения-идеи, които се проследяват като сбор в дадена дума, например в думата *шест*, *шести* **אWW** (שש) [шашà] се съдържат Мъдростта (на буквата *Шин* **W**) + Пламъкът (на буквата *Шин* **W**) + Светлината (на буквата *(Х)е* א).

2. Думата има своите различни речникови значения, които са пълноценен помощник при декодиране на небесните значения на всяка една буква, т.е. какво ни казва Бог чрез тези значения.

3. Взима се под внимание контекстът на употреби на дадената дума.

4. Медитира се над числовата стойност на всяка дума, като това се случва според някоя от 32-те гематрии (системи за замяна на звуковото значение на една буква с числовото).

МАТЕРИИТЕ И МАТЕРИАЛИТЕ В ХРАМА

В Стария завет скруполюзно, с много детайли, са описани три версии на храма – Походният храм, направен от Мойсей (XIII-X в. пр.н.е.) по указанията на Бог, Първият храм, издигнат и украсен от Соломон и Хирам (X в. пр.н.е.) и Вторият храм, построен по указанията на Езекил (VI в. пр.н.е.).

Походният храм, направен от Мойсей (XIII-X в. пр.н.е.) и ленът

В книгата Изход подробно са описани всички детайли от направата на целия храм и на скинията – кутията, в която се държат плочите със заповедите. Дрехите на свещениците и първосвещеника също са описани подробно. Тук няма да се спирам на металите и съставките на тамяна, макар че и те са наситени със символика.

В дрехите има четири цвята – *синьо* תְּכֵלֶת [техèлет], *мораво* אַרְגָּמָן [аргамàн], *червено* שָׁנִי [толàат шанй], *бяло (фин лен)* שֵׁשׁ [шеш] ([Алмалех 2006](#)). Думата שֵׁשׁ [шеш] е предпочетена от Мойсей, въпреки, че в иврит на Петокнижието са документирани други думи, които означават *фин лен* – това са בָּדִים [бадìм], פְּשֵׁתִים [пиштìм] и כְּתָנִת [кетòнет]. Прието е да се смята, че думата שֵׁשׁ [шеш] е заимствана от египетски ([Eitan 1925](#), [Hurvitz 1967](#) и др.). В същото време, същата дума – שֵׁשׁ [шеш] – съществува в иврит, където означава *шест*, точно както и в съвременен иврит ([Алмалех 2004](#)). В библейски иврит тази дума означава освен *фин лен*, *шест* и *бял мрамор*. Защо Мойсей прави това? Очевидно с точно изчислено намерение.

Назоваването на робата на светлината с думата שֵׁשׁ [шеш] вкарва лепената дреха на левитите в парадигмата ‘шест’ – ‘бял-мрамор’ – ‘лен’. С оглед на факта, че тази дума е често използвана от Мойсей, с чието име се свързва числото 4 или

40 (40 дни на планината Синай, 40 години из пустинята и пр.), асоциацията между 6 и 4 ситуира това название в знакова верига:

‘бялото на робата на светлината и на мрамора’ – ‘шест’ (като аритметика) – ‘четири’ (квадратът като геометрия) – ‘шест’ (кубът на Каабата като стереометрия: кубът на Каабата, построена от Авраам, означава шест пъти по една квадратна стена, направена от камък).

Ленът тип-שש [шеш] поставя ударение на синонимни вериги в мирозданието аритметика-геометрия-тригонометрия-бял цвят.

Известно е, че от всички пророци Мойсей постига най-близък контакт с Бога. Много популярно е, че на планината Синай той получава “две Петокнижия” — едното е писаната Тора, а другото е неписаната Тора, наричана по късно Талмуд. Освен това той получава и тайното религиозно-мистично познание, наричано Кабала.

Известно е също така, че ковчегът на завета излъчва непосилни за нечистите хора енергии, макар че основната му цел е да бъде трансформатор на Божиите енергии в човешкото, триизмерното пространство. Ритуално чистият Мойсей буквално е облъчван след контакт със скинията и затова е принуден да слага парче плат на лицето си, за да не заслепи израилтяните. Ленената дреха тип „шест-бял мрамор” е задължителен елемент на комуникацията със свръхестественото Божествено. Така думата שש [шеш] не е просто заета от египетски език, а е монотеистичен, сакрален инструмент, служещ на Мойсей, на ритуално чистите хора, не само да разпространяват, да управляват и да контактуват в триизмерното човешко пространство с отношението 4-6, с парадигмата квадрат-куб (геометрия-стереометрия), но и да контактуват адекватно и безопасно с надчовешкото Божествено равнище.

Ленът тип שש [шеш] е дреха, свързана с макросветлото-макробяло, която има предпазно значение, защото и като дреха, и като название помага за адекватна комуникация и с Божествените сили, и с човешкото равнище. Комуникацията с Божественото равнище има статус на ритуал на преход, какъвто са инициацията в тайните общества, във фолклорната сватба и погребение. Ритуал на преход означава, че след ритуала иницираното лице добива нов статус, извършен е преход – от състоянието преди ритуала към новото състояние след ритуала. При всички ритуали на преход е необходима духовна и физическа подготовка, тъй като преходът не е безопасен акт. Подготовката има духовен и физически характер с цел повишаване равнището на духовната и физическата чистота.

Така леньт тип שש [шеш] носи следните значения: 'мъдростта на пламъка и на светлината' + 'утилизация на мъдростта да приписва, да представя'.

А според Талмуда (Записаният през I-Vв. Устен закон) в чисто практически план, леньт тип שש [шеш] и фина ленена нишка пресукана шест пъти, така че материята е особено фина, но не е прозрачна.

Изводи

שש [шеш] е термин, който трябва да се разбира като неделимост на отношението 4–6 и различните му проявления — аритметика (числата 4 и 6) – геометрия (квадрат) – стереометрия (куб) – бял цвят (лен тип-שש [шеш]). По този начин, чрез неотделимост от Мойсей, леньт тип-שש [шеш] става част от „Печата на Мойсей“. „Печатът на Мойсей“ не е само многосъставна структура и 'връзка със земното и небесното', но съдържа в себе си и категорията Време, защото цялото му съдържание се простира, „отпечатва се“ във времето след Мойсей, в цялата монотеистична култура.

Генералният извод за нарочната употреба на лена тип-שש [шеш] е:

Чрез лена тип-שש [шеш] се назовава, покрива и може да се управлява с бялата сила на „робата на светлината“ кубичността, квадратността и алгебричното съотношение между числото 6 и числото 4, обвързани с твърдостта на мрамора.

В поведенчески план чрез лена тип-שש [шеш] може да се внушава 'да съм силен като камък'.

Първият храм, построен от Соломон и Хирам (X в. пр.н.е.)

В храма на Соломон е запазено сакралното четирицветие. Тук обаче леньт тип שש [шеш] е заменен от друга дума за фин лен – ביץ [буц]. Тази дума не се среща в първите пет книги на Стария завет – Петокнижието – свързвани с авторството на Мойсей и „пръста на Бог“.

В 2 Летописи, 2 е описано, че Соломон ползва услугите на майстора от Тир — Хирам. Хирам умее да обработва различни материали, сред които и лен, назован с думата ביץ [буц].

2 Летописи, 2:13-14

בֶּן־אִשָּׁה מִן־בְּנוֹת דָּן וְאָבִיו אִישׁ־צָרִי יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת WTT 2 Chronicles 2:13

בְּזָהָב וּבְכֶסֶף בְּנֹחֶשֶׁת בְּבָרָזָל בְּאֲבָנִים וּבַעֲצִים בְּאַרְגָּמָן בְּתַכְלֵת
בְּבוֹיָן וּבְכַרְמִיל וּלְפִתַח כָּל-פֶּתוּחַ וְלַחֲשֹׁב כָּל-מַחֲשַׁבֶּת אֲשֶׁר יִנְתֵן-לוֹ
עַם-חֲכָמִיף וְחֲכָמִי אֲדָנִי הָיִיד אָבִיף:

“Estir” 13: Сега, прочее, пращам ти човек изкусен и разумен, майстора си Хирам, 14 син на една жена от Давидовите дъщери и на баща тирянин, изкусен и да изработва злато и сребро, мед и желязо, камъни и дърва, и мораво, синьо, **висон** и червено, тоже да прави всякакви ваяни работи и да изработва всякакво измишление каквото му се внуши, за да работи той заедно с твоите изкусни човеци и с изкусните човеци промислени от господаря ми баща ти Давида.

Знаменателно е, че в 2 Летописи 2:13-14 лексемата בוין [буц] се използва в съчетание с термините за цвят от сакралното четирицветие (синьо, мораво/багрено и червено), за да обозначи богатство или творчески възможности.

Тази дума е по-млада, по-нова от другите ивритски думи за *лен*, използвани в Петокнижието - בָּדִים [бадѝм], פִּשְׁתִּים [пиштѝм] и כְּתָנֶה [кетòнет]. Тя е използвана за първи път в 1 Летописи 4:21, което означава, че тя не е част от езиковите доказателства и план за Петокнижието.

1 Летописи 4:21

WTT 1 Chronicles 4:21 בני שלה בן־יהודה ער אבי לכה ולעהה
אבי מרשה ומשפחות בית־עבתה הבין לבית אשבע:

“Estir” 21: Синовец на Шела, Юдовия син, бяха Ир баща на Лиха, и Лаада, баща на Мариса, и семействата от дома на тия, които работеха **висон**, от Асвеевия дом,

KJV 1 Chronicles 4:21: The sons of Shelah the son of Judah were, Er the father of Lecah, and Laadah the father of Mareshah, and the families of the house of them that wrought **fine linen**, of the house of Ashbea,

NAU 1 Chronicles 4:21: The sons of Shelah the son of Judah were Er the father of Lecah and Laadah the father of Mareshah, and the families of the house of the **linen** workers at Beth-ashbea;

NRS 1 *Chronicles* 4:21: The sons of Shelah son of Judah: Er father of Lecah, Laadah father of Mareshah, and the families of the guild of **linen** workers at Beth-ashbea;

NKJ 1 *Chronicles* 4:21: The sons of Shelah the son of Judah *were* Er the father of Lecah, Laadah the father of Mareshah, and the families of the house of the **linen** workers of the house of Ashbea;

RST 1 *Chronicles* 4:21: Сыновья Силома, сына Иудина: Ир, отец Лехи, и Лаеда, отец Мареши, и семейства выделявавших **ВИССОН**, из дома Ашбеи,

Защо в текста на Стария завет се въвежда напълно нова дума за лен, при това за назоваване на „робата на светлината“, като част от сакралното облекло на медиаторите между земното, човешкото и Божието равнища – свещениците?

Моят отговор на този въпрос е, че Соломон и Хирам постановяват нова доктрина, нови елементи в комуникацията ‘човек-Бог’, а също нова доктрина в отношението ‘човек-материален свят’.

Това мое мнение произтича от разширената семантика на думата בויץ [буц], чието разглеждане е основен метод за по-добро разбиране на посланията на текста.

Според Гезениус, коренът на думата е семитски и навлиза в иврит чрез арамейски, а думата בויץ [буц] в по-ранните пластове на библейски иврит означавала сирийски фин лен (Езекил 27:16 Сирия търгуваше с тебе поради многото ти изделия; даваше за стоките ти антракс и мораво, везано и **висон**, корали и рубини.), докато египетският фин лен бил назоваван с термина vвE [шеш] ([Gezenius 1996: 108](#)).

Думата בויץ [буц] навлиза в текста на Стария завет едва във времето на Летописи, докато думата שש [шеш] се използва в по-ранното Петокнижие.

Гезениус посочва, че семитският корен *Бет-Вав-Цади* בויץ е неразвит в иврит; в арабски означава „да стана бял“, „да съм бял“. Според Гезениус в иврит от този корен са образувани думите *лен* בויץ [буц] и *яйце* ביצה [бейца].

Ако словообразователно се разгърне семантиката на корена *Бет-Вав-Цади* בויץ, от *яйце* ביצה [бейца] се прояснява възможността да се припишат на вида *лен* בויץ [буц] следните елементарни смисли:

‘объл предмет’, ‘объл бял предмет’, ‘объл, бял, обемен предмет’, ‘консервиран живот’, ‘консервиран живот, на който е нужна топлина и грижовност, за да се превърне от консервиран живот в живот’, ‘храна’.

Тези данни сочат, че за разбирането на текста са твърде важни словесната страна и правописът, а не само и не толкова историческата или културно-антропологическата страна, например къде се произвежда даден вид лен — в Египет или в Сирия.

Важни са словообразователно мотивираните логически и асоциативни връзки на една дума. Така излиза, че Мойсей, чрез лена тип-שש [шеш], назовава, покрива и може да управлява с бялата сила на „робата на светлината“ кубичността, квадратността и алгебричното съотношение между числото 6 и числото 4. А Соломон чрез лена тип-רוב [буц] назовава, покрива и може да се управлява чрез „робата на светлината“ облостта и кръгlostта, при това обвързани с живота и храната, както и с грижовността и даването на живот.

Същественото в това бяло назоваване на формите в Космоса и Земята (квадратността и облостта) е, че за скинията Мойсей използва единствено бялата, мраморна, шесткратна квадратност на лена тип-שש [шеш]. Бялата облоост на лена тип-רוב [буц] Мойсей оставя за други случаи, места и хора – и Соломон и Хирам са тези хора, два века и половина след Мойсей.

Изводи

Квадратността и облостта, като форми на Космоса и Земята, могат да бъдат, и навярно са, назовавани и виждани като елементи на мрака и чернотата.

Мойсей и неговото слово, обаче, осмислят света и Космоса откъм „бялата магия“, откъм светлината. Така текстът на Стария завет е декларация и задължение на посветения юдеин да вижда, да покрива и да борави с кубичните форми в света откъм робата на светлината, а не откъм робата на тъмнината.

Соломон и Хирам всъщност ни казват, че овладяването на кубичността чрез „робата на светлината“ вече се е случило в монотеистичната култура чрез мойсеевото наследство. Сега, чрез лена тип-רוב [буц] и неговата светлина и белота, човешката цивилизация се насочва към овладяване на ‘облостта’ като форма в Сътвореното, на идеята за ‘консервиран живот’, към овладяване на ‘консервирания живот, на който е нужна топлина и грижовност, за да се превърне от консервиран живот в реален живот’, към овладяване със светлината на идеята за ‘храна’.

В този план не е без значение какво означава на иврит, арамейски и арабски името *Хирам*. Трябва да се има предвид, че не само майсторът се казва така, а и тирският цар, приятел и съюзник на Давид, който праща строителя, има същото име – Хирам. В иврит думата звучи *Хурам*. От нейния корен, *Хет-Вав-Рейш* חוּר, се образуват думите *бяло нещо* חוּר [хур], *съм/ставам бял* חוּר [хавàр], *съм/ставам блед* חוּר [хавàр], *бял хляб*, *бял кейк* חוּר [хорì].

Впрочем един от осемте термина за лен в Стария завет включва дума от корена на името Хирам – חוּר כַרְפָּס [хур карпàс].

Думата חוּר [хур] се появява само два пъти в Стария завет и има значение *бял плат*, *бял лен*. Това се случва в Естир, 1:6; 8:15.

Майсторът на Първия храм е „нещо бяло“, да не забравяме, че в древността има принцип „името отговаря на качества на човека“. Царят на Тир, неевреинът Хирам, обаче също е „нещо бяло“. Историята с царя и майстора предполага още един много важен казус в Стария завет – неевреи, които са праведници. Това е казус наличен и в Новия завет, където терминът епитет на Христос – Мелхицадек е възпроизведен и актуализиран от ап. Павел в Послание до евреите. Думата Мелхицадек означава „праведен цар“. Мелхицадек е цар на Ерусалим, на който Авраам поднася дарове. Според древните правила, поднасяш такива дарове на човек, който е по-издигнат от тебе. За съжаление по разбираеми причини и в юдаизма, и в християнството, и в исляма тази тема е или пренебрегвана или преекспонирана. Но и случаят с „белите“ хора – царят Хирам и майсторът Хирам – препотвърждава, че праведен човек може да бъде и неевреин по произход.

Вторият храм, построен по указанията на Езекил (VI в. пр. н. е.)

Първият храм съществува от X до VI в. пр.н.е. Разрушен е през 586 г. от Навуходоносор при вавилонското нашествие. Вторият храм е построен през 515 г. пр.н.е. след завръщането на оцелелите юдеи от 50-годишно заточение в Месопотамия. Вторият храм е разрушен през 70 г. от римляните, като това е ерата на появата на Христос и вярващите в него юдеи, от които се появява реалното християнство.

Смята се, че ерата на Втория храм е белязана от по-ниска духовност на юдеите, при това не само заради липсата на скиния във Втория храм. Още при построяването Втория храм Библията посочва, че не е имало достоен и обучен

за първосвещеник човек, като общоприето е схващането, че първосвещеникът може да носи камъните *Урим* и *Тумим*, ако е ритуално чист, духовно извисен, въобще — притежаващ набор от необходими качества, сред които тези на съдия. Липсата на *Урим* и *Тумим* е документираната в Библията, в Талмуда, от Йосиф Флавий, в Кумрански и други документи. Според Вавилонския Талмуд, Йома, 21 б *Урим*, *Тумим* са сред петте неща, които липсват във Втория храм. „Това са петте важни неща, които липсват във Втория храм: скинията, покривалото на скинията, херувимите (всички ги третират като едно цяло), огънят (от небесата), Шехина, Божието присъствие (т.е. духът за пророческата способност) и *Урим* и *Тумим*.” Всъщност в Талмуда се коментира казаното от Ездра и Неемия:

“Estir” Ездра 2:63: И управителят им заповяда да не ядат от пресветите неща, докле не настане свещеник с *Урим* и *Тумим*.

“Estir” Неемия 7:65: И управителят им заповяда да не ядат от пресветите неща, докле не настане свещеник с *Урим* и *Тумим*.

Казаното от Йосиф Флавий, че *Урим* и *Тумим* престават да светят около 104 г. пр. н.е., е вярно, защото няколко документа от Кумран, самаритянски преводи и други потвърждават използването им в периода на Втория храм преди смъртта на Йоан Хиркан, т.е. преди 104 г. пр. н.е. Изглежда казаното в Ездра, 2:63 и Неемия 7:65 е вярно за момента на завръщане от Вавилонския плен, но след това *Урим* и *Тумим* са възстановени от хора с подходящи качества. *Урим* и *Тумим* излизат от употреба или престават да отвръщат със светене от 104 г. пр. н.е. нататък.

Следователно, периодът на Втория храм наистина е период на колебания в духовната извисеност. Това намира отражение и в пророческото указание на Езекил относно дрехите на Левитите. Във Втория храм сакралното четирицветие е заменено от сакрално едноцветие, чийто носител е ленът, но сега названието не е нито שש [шеш], нито, בוץ [буц], а е друга дума – פשתים [фиштѝм]:

Според Езекил, във Втория храм четирицветието и съчетанието от вълна и лен, позволено само на левитите, не трябва да се използват повече. Във Втория храм свещениците трябва да заменят вълната и лена с дрехи, направени единствено от лен. Думата, с която е назван този лен, е פשתים [фиштѝм]. На този факт трябва да гледаме като на указание, че свещениците от Втория храм не са

правоспособни нито да носят четирицветие, нито мойсеевия лен, тип-שש [шеш], нито Хирамово-Соломоновия тип лен בוי [буц]. Те трябва да носят едноцветни, ленени дрехи тип-פשתים [фистим]. Причината – защото „и левитите, които се отдалечиха от Мене, когато заблуждаваше Израил, който се заблуди от Мене и отиде след идолите си, те ще носят беззаконието си.” (Езекил 44:10).

Указанието за ленените дрехи е в Езекил 44:15-19.

Езекил 44:15-19

“Estir” 15: А левитските свещеници, Садоковите потомци, които извършваха службата на светилището Ми, когато израилтяните заблуждаваха от Мене, те нека се приближават при Мене за да Ми служат, и нека стоят пред Мене да Ми принасят тлъстината и кръвта, казва Господ Иеова. 16 Те нека влизат в светилището Ми, и те нека се приближават при трапезата за да Ми служат, и те нека извършват службата Ми. 17 И когато влизат в портите на вътрешния двор нека обличат **ленени** дрехи; да няма **нищо вълнено** на тях, докато служат в портите на вътрешния двор и в дома. 18 Нека имат **ленени гъжви** на главите си, нека имат и **ленени** гащи на кръста си; да не опасват **нищо, което причинява пот**. 19 А когато излизат във външния двор, във външния двор към людете, нека събличат дрехите, с които са служили, и като ги слагат в светите стаи нека обличат други дрехи, за да не осветяват людете с одеждите си.

Ленът тип-פשתים [пистим] се появява за първи път още в Петокнижието – в Левит 13:47.

Левит 13:47

וְהַבְּגָד כִּי־יְהִיָּה בּוֹ נֹגַע צָרְעַת בְּבִגְד צֹמֶר אוֹ בְּבִגְד פִּשְׁתִּים: WTT Leviticus 13:47

“Estir”: Ако заразата на проказата бъде в дреха, във вълнена дреха или в **ленена** дреха,

лен פשתים [пистим]; дреха בגד [vèged]

Среща се и във Второзаконие:

Второзаконие 22:11

לא תלבש שעטניו צמר ופשתים יחדו: WTT Deuteronomy, 22:11

“Estir”: Да не обличаш дреха направена от вълна и **лен** смесени заедно.

Коренът на думата פִּשְׁתִּים [пиштѝм], мн.ч. פִּשְׁתִּים [пиштѝм], е *Пе-Шин-Тав* תַּבּ פֶּשֶׁ. За обозначаване на *лен* се използва и единственото, и множественото число. Думата означава само *лен*.

Тук играта с корени и значение може да протече на базата на омофона ПШТ, изписан с *Тет* ט, а не с *Тав* ת – *Пе-Шин-Тет* פֶּשֶׁט. Глаголът פָּשַׁט [пашàт] означава 1. разпространявам; разпространявам се; 2. събличам; събличам се, махам от себе си (дреха). По този начин, макар и косвено, става възможна асоциацията, базирана на произнасянето, на омофонността, но не и на правописа – ‘разпространяване на белотата, излъчвана от робата на светлината’, но точно толкова и асоциацията ‘събличане на белотата на робата на светлината’. От корена на פָּשַׁט [пашàт] се образува думата *прост* פְּשׁוּט [пашùт], схващана като прилагателно и като наречие.

Това позволява да формулирам следната хипотеза: в контекстите, където се използва פִּשְׁתִּים [пиштѝм] може да се приложи равинско тълкуване на текста от типа „просто“, „буквално“. Така на употребата на този тип *лен* може да се гледа като на указание за читателя да не търси нито тълкувателно, нито скрито значение в даден пасаж.

Изглежда, че Еремия, 13:1-16 дава пълно декодиране на лена тип פִּשְׁתִּים [пиштѝм] чрез термина *ленен пояс* אָזוֹר פִּשְׁתִּים [ezòr пиштѝм]:

Еремия 13:1-16

“Estir” 1: Така ми рече Господ: Иди та си купи **ленен пояс**, и опаши го на кръста си, но във вода не го туряй.

Цялата 13-та глава от Еремия е притча, в която се обяснява, че както *поясът* се разрушава от влага, суша, или когато не се употребява – така и Бог ще разруши гордостта на Юда и Ерусалим. Налага се асоциацията, че *ленът* тип-פִּשְׁתִּים [пиштѝм] е антоним на *събличам, събличам се, махам от себе си дреха* [пашàт]. *Поясът от лен* אָזוֹר פִּשְׁתִּים [ezòr пиштѝм] трябва да се носи и да се употребява, а не да се съблича פֶּשֶׁט [пашàт]. *Поясът* като символ също допринася за такова разбиране. В Стария завет обикновено пророците или мистичните персонажи

се удостояват със „слагане пояс на кръста си“, „препасан през кръста“ или със слагане на „кожена превръзка върху връхната дреха“ (виж 4 Царства, 9:1; 4 Царства, 1:8; Езекил, 9:2 и др.).

Информацията за този символ в библейските речници и енциклопедии не е достатъчно удовлетворителна. Ап. Петър обаче дава ясна дефиниция и тълкуване на този тип изрази:

1 Петър 1:13

“Estir”: Затова препашете се през чреслата на вашите помисли, бъдете въздържани и имайте пълна надежда за благодатта, която ще ви се даде, когато се яви Исус Христос.

Препасването през кръста означава човекът да положи съзнателни усилия да предпочете духовното — и в мислите, и в поведението си. А това се случва чрез обличане на лен (‘отговорност’, ‘мъжество’ и т.н.), а не чрез събличане.

Така значението на *ленения пояс* אָזֹר פִּשְׁתִּים [ezòr пиштїм] е равно на ‘духовна светлина’, т.е. една поредна трансформация на идеята за светлина. Това значение е антонимно на омофона *събличам* פָּשַׁט [пашàт]. В този смисъл, ако имаме лен тип-פִּשְׁתִּים [пиштїм], трябва да се обличаме със светлина, а не да я събличаме. Производната дума *просто* פָּשׁוּט [пашùт] (като прилагателно и като наречие) сочи, че тази антонимност не е нещо просто, а точно обратното — да носиш този тип лен е сложна дейност. Простото, лесното е да се събличаш. При необличане с духовната светлина, внушавана от символа на *ленения пояс*, Господ ще докара на израилтяните тъмнина; юдейските царе, свещеници, ерусалимските жители, и дори пророците, ще препънат нозете си в **тъмни планини**, а „**Виделото**“ (думата в иврит е *светлина* אֹר [or]) Господ ще превърне в **мрачна сянка** (הָרִי נֶשֶׁף) [харèй нèшеф], букв. *планина от здрач*) и дори — **гъста тъмнина** לְצִלְמָוֶת לְעָרְפֶּל [ле-цалемавèт ла-арафèл] (букв. *в сенки от черни облаци*).

Такова тълкуване на този тип лен обяснява защо Езекил отменя сакралното четирицветие, като заменя мойсеевия и хирамовия видове лен, а въвежда едноцветни ленени дрехи за служение във Втория храм, но **именно** чрез думата — פִּשְׁתִּים [фиштїм].

Изводи

Отмяната на сакралното четирицветие маркира колебанията и слабостта на периода на Втория храм откъм духовна висота.

Да носиш лен тип е сложна дейност פִּשְׁתִּים [фиштйм], най-малкото, защото над тебе винаги тегне изкушението да "съблечеш" тази отговорност.

Носейки този тип лен ние обличаме с духовна светлина.

*

Тук няма да се спирам на останалите от осемте термина за лен, използвани в Стария завет – חוּר [хур]; בָּדִים [бадйім]; סָדִין [садйін] и אֶטֶן [етун]; כֶּתֶנֶת [кетòнет], защото тук в центъра на вниманието е употребата на лен в Храма.

ОБЩИ ИЗВОДИ

Направеният анализ на сакралната „роба на светлината“ показва, че юдаизмът е доктрина, която непрекъснато се обновява и то революционно.

Вътрешната динамика и обновление на доктрината се отнася до множество аспекти – от усвояването на света, през приоритетните задачи пред всяко поколение, до оценката за моралните и духовните качества на монотеистите. Всичко това, пък и много други аспекти, е кодирано в промените на термините за *лен* в сакралното облекло на свещениците в храма.

В този смисъл появата на Нов завет не може, и не бива, да бъде изненада – това е просто поредната обнова и актуализация на многостранното послание на монотеизма.

Лингвистичният анализ на разширената семантика на корените на различните термини за *лен* дава възможност за такива претенциозни и тежки в теологично отношение изводи. Доказателствената сила на лингвистичния анализ по своята убедителност се доближава до математическите анализи за разлика от теологичните или философските разсъждения.

БИБЛИОГРАФИЯ

Алмалех, Мони. 2004. *Ивритско-български речник*. София: Труд. 523 с. + XIII с.

Алмалех, Мони. 2005. Огледалност и "Печатът на Мойсей". В: *Десета Ранноесенна школа по семиотика. Култура и текст. Culture and Text*. т. X, EFSS, 2004. Югоизточноевропейски център за семиотични изследвания, НБУ. София: Издателство на НБУ. 173-193.

Алмалех, Мони. 2006. *Цветът в Петокнижието. Езикова картина на света*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. София. 479 с.

Genezius', W. 1996. *Hebrew-Chaldee Lexicon to the Old Testament. A Dictionary Numerically Coded to Strong Exhaustive Concordance with Exhaustive English Index of more than 12 000 entries*. Baker Books. 919 p.

Eitan. 1925: An Egyptian Loan Word in Isaiah. *Jewish Quarterly Review*, New Ser. 15 (3). 419-420.

Hurvitz, A. 1967. The usage of $\omega\omega$ and $\gamma\gamma$ in the Bible and its implication in the date of P. *Harvard Theological Review* 60 (1). 117-121.

Йосиф Флавий. *Юдейските древности*, III, 7 5; *Юдейските войни*, V 7.

Библейски речници, енциклопедии, програми

BibleWorks98: Copyright © 1998 BibleWorks, LLC.

TWOT: *The Theological Wordbook of the Old Testament*, by R. Laird Harris, Gleason L. Archer Jr., Bruce K. Waltke, originally published by Moody Press of Chicago, Illinois, Copyright (c) 1980.

Използвани Библии и Талмуд

“Estir” - Електронна Библия на български език с конкорданс. 2005.

WTT - *Biblia Hebraica Stuttgartensia BHS* (Hebrew Bible, Masoretic Text or Hebrew Old Testament), edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition, Copyright © 1966, 1977, 1983, 1990 by the Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart.

KJV - Authorized Version (KJV) - 1769 Blayney Edition of the 1611 King James Version of the English Bible - with Larry Pierce's Englishman's-Strong's Numbering System, ASCII version Copyright © 1988-1997 by the Online Bible Foundation and Woodside Fellowship of Ontario, Canada. Licensed from the Institute for Creation Research.

NKJ - The New King James Version NKJV (NKJ), Copyright (c) 1982, Thomas Nelson, Inc. All rights reserved.

NAU - The New American Standard Bible NASB (NAS [1977] and NAU [1995]), Copyright (c) 1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1988, 1995, Copyright (c) 1986, both by The Lockman Foundation.

NRS - The New Revised Standard Version NRSV (NRS) of the Bible. The Scripture quotations contained herein are from the New Revised Standard Version (NRSV) of the Bible, Copyrighted 1989 by the Division of Christian Education of the National Council of the Churches of Christ in the United States of America.

RST - The Russian Synodal Text (RST) of the Bible (Orthodox Synodal Edition 1917), with Russian Lexicons (abridged Thayer's Greek-Russian and Hebrew Russian, see above Lexicon section), and with every word/phrase keyed to the complete Pierce-Strong's Number Code System with Tense-Voice-Mood Verb Parsings, Copyright © 1996 Bob Jones University.

Талмуд: *Soncino Babylonian Talmud*. Translated into English with notes, glossary and indices under the editorship of rabbi Dr. I. Epstein B.A, Ph.D., D.Lit. Foreword by the very Rev. the late chief rabbi Dr. J.H.Hertz. Introduction by the editor. The Soncino Press, London, 1935-1948. 12 800 p.

За автора

Проф. Мони Алмалех, д.н., работи в Нов български университет. Автор е на 10 монографии, учебници и учебни помагала, „Ивритско-български речник“, „Българо-ивритски разговорник“, 6 студии (над 50 стр.), 80 статии, публикувани рецензии за книги. Обект на научните му интереси са български език, иврит, Библията в оригинал и в превод, цветовете като знакова система, фолклор, българската художествена литература, рекламите. Трудовете му са интердисциплинарни, с методите на съвременното езикознание и хуманитаристика. Характерно за работата на проф. Алмалех е, че търси скритото съдържание и структури на различни обекти – езикови, фолклорни, цветови (визуални и езикови). Един от малцината в България, който се занимава с Библейска херменевтика. Вниманието му е привлечено от опозициите ‘универсално-индивидуално’, ‘правила-изключения’. Областите на работа са българистика, хебраистика, семиотика.

Електронна поща: [almalech\[at\]abv\[dot\]bg](mailto:almalech[at]abv[dot]bg); [m\[dot\]almalech\[at\]nbu\[dot\]bg](mailto:m[dot]almalech[at]nbu[dot]bg)